

AHMED İBN-İ EBİ'L-HAVÂRÎ HZ. (3)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî seyyidînâ ve senedinâ ve üsvetine'l- haseneti ve tâci ruusinâ ve tabîbi kulûbinâ ve üsvetine'l- haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Allah cümlenizden râzı olsun...

Biliyorum ki çok uzak yerlerden dahi gelenler var; taşradan, uzak beldelerden, Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri'nin hadis- i şeriflerine rağbet ederek, varislerine muhabbet ederek, kardeşlik ve ihvanlık duygularıyla uhuvvet sâikasıyla, muhabbet sâikasıyla buralara gelmişsiniz. Allah ecrinizi, mükâfâtınızı dünyada ahirette ihsân eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin meşhur tasavvufî kaynak kitabı *Tabakâtü's-Sûfiyye*'yi okumak üzere burada toplandık. Adetimiz; her cumartesi toplanmak. Fakat önümüzdeki – yarınki– cumartesi günü hocamız cennet-

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

mekân, firdevs-âşiyân Muhammed Zâhid-i Bursevî KS Hazretleri'nin vefatının sene-i devriyesi, 13 Kasım olduğu için bugün burada toplanıyoruz. Yarın İskenderpaşa Camii'nde, onun vazife görürken irtihal eylediği camide vazife yapacağımız için, anmayı orada yapacağımız için, Tabakâtü's-Sûfiyye kitabını okumamızı cumaya almış olduk.

Bu kitabın güzel satırlarını, bilgilerini, hikmetlerini okumadan, izaha geçmeden önce, başta Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ —aleyhi efdalü's-salevât ve ekmelü't-tahiyyâtü ve't-teslîmât— Hazretleri'nin rûh-u pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, evlâdının, zürriyyet-i tayyibesinin ve kendisinden sonra irşâd vazifesini yapmakla muvazzaf, görevli, ümmetin mânevî halifeleri, eminleri, ümmetin emanet edildiği mürşid-i kâmiller, sâdât ve meşayih-ı turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Şu İstanbulumuzun medâr-ı iftiharî ve Peygamber Efendimiz SAS'in, "İstanbul mutlaka fetholunacaktır, mutlaka ele geçecektir, müslümanlar tarafından alınacaktır. Onu fetheden komutan ne iyi komutandır, onu fetheden ordu ne iyi ordudur." diye işaret buyurmuş ve teşvik eylemiş olduğu için, o hadis-i peygamberîyi kendisine rehber ve işaret telakkî ederek buralara gelmiş ve buralarda ahirete irtihal etmiş olan, hayyen ve meyyiten mücâhid; yâni hayatında cihadla vaktini geçirmiş, vefatından sonra da; "Beni düşmana en yakın yerde defnedin, tabutumu omuzlarınıza

alın, düşmana saldırın, yaklaşabildiğiniz kadar ileriye giderek beni orada defnedin!” diye vasiyet etmiş olduğundan, vefatından sonra da tabutuna onu yerleştirip öyle yaptıklarından, muhasara eden İslâm mücahidleri, vefatında da mücahid olmuş oluyor. Yâni hayatında düşmana saldırmış olduğu gibi, vefatından sonra da mübarek cenazesi düşmana saldırmış oluyor mücahidlerin arasında...

Onun için hayyen ve meyyiten mücahid olan, başımızın tâcı, mihmandâr-ı peygamberî Hâlid ibn-i Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri’nin ve İstanbul’da medfûn bulunan diğer sahabenin, tâbiînin —rıdvânu’llahi aleyhim ecmaîn— salihlerin, velîlerin, Allah’ın sevgili kullarının ruhları için;

Bu beldeyi fethetmiş olan, o hadis-i şerifteki medhe ve müjdeye mazhar olmuş olan, Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri’nin ve ordusunun mensubu mübarek mücahidlerin; bu diyarları ve bundan ilerideki diyarları fethedip bize yâdigâr ve emanet bırakmış olan fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhları için;

Şu civarda medfun bulunan nice büyük evliyaullahın, Abdül’ehad-i Nûrî Hazretleri’nin, Haydar Baba Hazretleri’nin, Şeyh Murad Hazretleri’nin ve şu içinde bu dersi yaptığımız güzel binanın bânîsi, Nakşî meşâyihinden Selâmi Mustafa Efendi Hazretleri’nin ve hulefâsının ruhları için; ve uzaktan yakından buraya aşk ile, şevk ile gelmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, âbâ u ümmehât, akraba u taallûkâtının, bütün

geçmişlerinin, sevdiklerinin, gönüllerinden arzu ettiklerinin ruhları için; ruhları şâd olsun, kabirleri nur dolsun, makamları âlâ, dereceleri yüksek olsun diye; Biz yaşamakta olan, dâr-ı dünyada imtihanı devam etmekte olan mü'min kullarına da Rabbimiz tevîkîni refîk eylesin, ömrümüzü rızası yolunda geçirmeyi bizlere nasib eylesin, dünyamız ahiretimiz ma'mûr olsun, huzûr-u Rabbü'l-izzete sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyup, o mübarek büyüklerimizin ruhlarına hediye edip, ruhaniyetlerinden istimdâd eyleyip, mânevî feyizlerini ve teveccühlerini niyaz eyleyelim! Buyurun:

.....

a. Gönlün Hastalığı

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî KS, büyük ve ciddî alim ve sòfî, meşhur bir zât-ı muhterem, *Tabakâtü's-Sûfiyye kitabının 102. sayfasında 13. paragrafında diyor ki:*

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ إِذَا مَرِضَ قَلْبُكَ بِحُبِّ
الدُّنْيَا وَكَثْرَةِ الذُّنُوبِ فَدَاوِهِ بِالزُّهْدِ فِيهَا
وَتَرَكِ الذُّنُوبِ

TS. 102/13 (Ve bi-hâze'l-isnâdi kâle ahmedü) Daha önceki sayfada, bu sözlerin kimlerden geldiğini yazmıştı: (Ahberanâ ebû ca'ferin muhammedü'bnü ahmede'bni saîdini'r-râziyyü,

kàle: Haddesenâ ebu'l-fadl el-abbâsü'bnü hamzah, haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havârî) demişti. İşte bu rivâyet zinciriyle, Ahmedü'bnü Ebi'l-Havârî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: (İzâ marida kalbüke bi-hubbi'd-dünyâ, ve kesreti'z-zünûb; fedâvihî bi'z- zühdi fîhâ, ve terki'z-zünûb.)

Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî'nin hayatını daha önceki derslerde okumuştuk. Şimdi sözlerinin üzerinde, misaller üzerinde duracağız ve bugün Allah imkân verirse onun tercüme-i hâli ve güzel sözleri, hayatının mânevî tecrübelerini aksettiren, güzel irşâdları, irşadâmiz sözleri bitmiş olacak. Buyuruyor ki, Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî isimli bu büyük sûfî, büyük âlim, büyük muttakî, sâlih kul:

“Ey benim muhatabım olan aziz müslüman kardeşim veya müridim veya okuyucum!” demiş oluyor. (İzâ marida kalbüke) “Senin gönlün hastalandığı zaman...”

Demek ki insanın bir bedeni var. Bu bedeni hayatta tutan bir ruhu var. Bir de insanın bir gönlü var. Arapçası kalb, Farsçası dil, Türkçe'si gönül... Dil-i şeydâ diyoruz, Farsça'da bu mânâdaki dil işte. İnsanın kalbi de demek ki hasta oluyor. Rûhî hastalıklar var, bedenî hastalıklar var, ruh hastalıkları diyoruz. Vücudun çeşitli uzuvlarının hastalıklarının tedavisi hastanelerde yapılmağa çalışılıyor. Bu âzâsı sağlam olduğu halde, yine hasta olan insanlar var. Bunlara da ruh hastası deniliyor. Onları da tedavi etmeğe çalışıyor doktorlar.

Ama bir de gönül hastalığı var, gönlün hastalanması var.

Acaba insanın gönlü nasıl hastalanır? Gönlün hastalıklarından birkaç misal bulabilir miyiz, bilir miyiz, söyleyebilir miyiz?.. Kendisi söylüyor zaten:

(İzâ marida kalbüke bi-hubbi'd-dünyâ) Dünyayı sevmekle kalbin, gönlün hastalandığı zaman; (ve kesreti'z-zünûb) günahlarla, günahların çokluğu ile ve dünyayı sevmekle kalbin hastalandığı zaman, (fedâvihî) onu tedavi et, bu hastalığın çaresine bak, ilacını kullan!" Onun ilacı nedir? (Fedâvihî bi'z- zühdi fîhâ) Dünyayı reddetmek, dünyaya kıymet vermemek, dünyadan yüz çevirmek, dünyalığa gönül bağlamamak, dünyalıktan elini eteğini çekmek sûretiyle, zühd ile onu tedavi et; (ve terki'z-zünûb) ve günahları bırakmakla tedavi et!"

Demek ki, Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî KS'in bu sözünden anlıyoruz ki: Bir insanın gönlü dünyayı severse, dünyalığı severse, hedefi bu dünya olursa, hasta olur. Günahları işliyorsa, demek ki gönlü hastadır. Sağlam kalpli, sağlam gönüllü bir insan günah işlemez. Kalbi hasta olduğu için, insan günah işliyor. Günahlar hastalık alâmetidir.

Tabii dünyanın ne olduğunu her fırsatta söylüyoruz. Yanlış bir anlama var Türkçemizde: Dünya deyince millet yerküresini anlıyor; meridyenleriyle, paralelleriyle, beş kıtasıyla, okyanuslarıyla dünyayı sanıyor.

Ona dünya diyoruz çünkü bugünkü Türkçemizde... Halbuki Araplar buna dünya demezler, Arz derler. (*Semâvâtî ve'l-ard*) “*Semâlar ve arz.*” *Eskiden Arz diye Türkçe’de de kullanılıyordu* ama, şimdi Dünya deniliyor.

“—Aç bakalım Dünya haritasını, Amerika nerede?” diyoruz.

Ama burada geçen, hadis-i şeriflerde geçen, Kur’an-ı Kerim’de geçen dünya bu değil... Hadis-i şeriflerde geçen, Kur’an-ı Kerim’de geçen dünya, içinde yaşadığımız bu alem, bu hayat, şimdiki hayatımız... Buna dünya deniliyor; öldükten sonra gideceğimiz öbür aleme de, ahiret deniliyor. Ahiretin karşılığı dünya. Yâni insanın dünyayı sevmesi o zaman ne demek oluyor? Ahireti sevmeyip, ahireti düşünmeyip, bu içinde bulunduğu hayatı sevmesi, bu hayata bel bağlaması, sadece bu hayatı gaye edinmesi, bunun için çalışması demek oluyor.

Tarifi böyle güzel yapıp da işin mahiyetini anlayınca, görürüz ki dünyadaki insanların çoğunun kalbi dünya sevgisiyle hasta zaten. Kaç kişi var ahireti düşünen? “Allah beni sevsin, ahiretim mamur olsun da, ben Allah’ın sevgili kulu olayım, cennete gireyim de dünya hayatım ne olursa olsun... İster zindanda geçsin, ister sahrâda geçsin, ister meşakkatli geçsin, ister hastalıklı geçsin ama, ben ahirette Allah’ın sevdiği bir kul olarak huzuruna varayım, cennetine gireyim.” diye düşünen kaç insan var? Hayatını buna göre tanzim eden kaç kişi var?..

Ekseriyetle, insanların kâhir ekseriyeti, hem de çok büyük çoğunluğu bu hayatı hedef edinmiş, hatta öbür hayata inanmıyor bile... İnandım diyen mü'minler inanıyor: "Evet, öldükten sonra öteki alem var, insanın bedeni çürüse bile, mezarda toprak olsa bile ruhu kalacak, ba'sü ba'de'l-mevt olacak, bu hayattan sonra bir dirilme olacak. İnsanlar kabirden kalkacaklar, mahşer yerinde toplanacaklar, mahkeme-i kübrâda muhakeme olacaklar. İyiler mükâfâtını görecek, cennete gidecek; kötüler cezasını çekmek üzere cehenneme atılacak." diye biliyor ama, bu bilgisinin gereği olan, bu bilgisi mucebince hayatını tanzim işini yapan, yine (*ekalli kalîl*), *yâni azın da azı*... Çok az insan bu bilgisi ışığında hayatını tanzim ediyor.

İş yapıyor, yalan söylüyor, haram yiyor, borcunu ödemiyor, vallahi billâhi diyor, yalan yere yemin ediyor. Onu kandırıyor, bunu kandırıyor, tartıyı eksik yapıyor, ölçüyü eksik yapıyor, metreye hile karıştırıyor, kumaşa hile karıştırıyor, süte su katıyor... Yâni neden? Hem de inançlı. Hem de adı müslüman ismi, hem de arada camiye de geliyor. Hem camiye geliyor, namazı kılıyor; hem bakkala gidiyor, kasaya oturuyor, içki satıyor... Hem camiye geliyor, namazı kılıyor; hem televizyonun karşısına geçiyor dansözünü seyrediyor, şarkıyı dinliyor... Hem mecmuanın kapağını açıyor, gazetenin kapağını açıyor, çıplak kadını seyrediyor; hem de ibadetini bırakmıyor... Ne oluyor? Tezat oluyor, yanlış oluyor, yalan oluyor. Yâni müslümanlığı yalan oluyor, müslümanlığı gerçek müslümanlık olmuyor.

O halde nasıl olacak bir insan? Ahiret ehli olacak. Allah'ın rızasını düşünecek, dünyanın menfaatini, dünyanın metâını, dünyanın zevkini, zînetini gönlüne yerleştirmeyecek, hedefi o olmayacak. Tabii bir insan zengin olabilir ama, helâlinden zengin olur. Tabii, bir insan rahat yaşayabilir, güzel giyinebilir, güzel yemek giyebilir... Soruyorlar:

“—Yâ Rasûlüllah insan, güzel yemek yemeyi sever, güzel giyinmeyi sever; bu da kibirlilik midir?” diyorlar.

Rasûlüllah SAS Efendimiz:

“—Hayır, kibirlilik bu değildir.”

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ

(م. حم. حب. لك. هب. عن عبد الله بن مسعود)

(*İnna'llàhe cemîlün, yuhibbü'l-cemâl.*)¹

“Allah güzeldir, güzelliği sever.” buyuruyor.

¹ Müslim, *Sahîh*, c.I, s.93, *İman* 1/39, no:91; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.399, no:3789; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.280, no:5466; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.201, no:7365; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.160, no:6192; Begavî, *Şerhü's- Sünneh*, c.VI, s.367; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.39, no:85; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.78, no:70, Abdullah ibn-i Amr RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.203, no:7822, Ebû Ümâme RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.78, no:6906, Câbir RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.320, no:1055; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.163, no:6201; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.143, no:1067; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan. Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.299, no:2322; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Allah'ın kendisi güzeldir, güzeller güzelidir, en güzeldir. Bütün güzellikleri yaratandır. Her en güzel sıfatın sahibidir. Güzelliği de sever.

O halde müslüman da güzel olacak. Giyimi güzel olacak, yüzü güzel olacak, sözü güzel olacak, özü güzel olacak, kalbi güzel olacak, işi güzel olacak, bakışı güzel olacak, tatlı olacak... Her şeyine herkes, dost düşman hayran kalacak. Çünkü müslüman... Madem Allah güzeldir, güzelliği sever, Allah'ın sevdiği güzelliği kendi üzerinde tahakkuk ettirmeğe çalışır müslüman.

Ama kibir nedir diyor: “Hakkı kabul etmemek, doğru söylendiği halde onu kabul etmemek, ona karşı gelmek, yanlış yolda gitmektir.” diyor.

Demek ki, dünya sözünü böylece doğru anlayacağız. Demek ki, dünya sevgisi içinde olmayacak demek, insanın parasının, pulunun olmaması demek değil; gönlüne dünyanın amaç olarak girmemesi demektir. Amacın ahiret olması, amacın Allah'ın rızasını kazanmak, gayenin Allah'ı rızasına ermek olması lâzım!

Onun için bizim büyüklerimiz bize bir cümle öğretmişler, diyorlar ki:

إِلٰهِيْ اَنْتَ مَقْصُوْدِيْ وَرِضَاكَ مَطْلُوْبِيْ

(İlâhî ente maksûdî, ve rıdâke matlûbî) “Yâ Rabbi! Benim arzum, gayem, maksûdum sensin; ben senin rızanı kazanmak istiyorum.” diyeceksiniz.

Zikir esnasında “Allah Allah” derken zikri keseceksiniz, durup bu sözü söyleyeceksiniz. Zikri tekrar edeceksiniz, edeceksiniz, edeceksiniz, durup gene bunu söyleyeceksiniz. Gene zikredeceksiniz, gene durup bunu söyleyeceksiniz. (*İlâhî ente maksûdî, ve rıdâke matlûbî*) Her işte böyle olması lâzım!..

Tabii, her işte Allah’ın rızasını kazandı mı bir insan, kazanmayı düşündü mü, hedefi, gayesi bu oldu mu, o zaman sıradan insanlar gibi hareket etmez, başka türlü hareket eder. Evliyaullah gibi, peygamberler gibi hareket eder. Sahabe-i kirâm gibi hareket eder, mürşid-i kâmiller gibi hareket eder. O zaman iş değişir.

Okuyun onların hayatını... Onun için okuyoruz zaten. Bu kitabı okuyuşumuzun sebebi, hakikaten bu yolun büyükleri olan erenlerin, evliyâullahın, ricâlullahın, Allah’ın sevgili kullarının hali nasıldır, sözü nasıldır, özü nasıldır bilelim diye.

Demek ki zühd sahibi olacak insan, dünyaya metelik vermeyecek. Dünyalığı, dünyanın zevklerini gaye edinmeyecek, onları itecek, arkasına atacak; ahirete teveccüh edecek, ahireti sevecek, cenneti kazanmaya çalışacak, günahları da terk edecek. Zorlayarak kendisini, sıkarak, canı istese bile terk edecek.

Taberânî, *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.330, no:2420; Abdullah ibn-i Ömer RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.528, no:7748, 7763, 7769; c.VI, s.642, no:17188- 17190; *Câmiu’l-Ehâdîs*, c.VIII, s.12, no:6775-6781; RE. 87/11.

İşte istediği halde bir insanın bir işi yapmaması, irade kuvveti, bu çok önemli bir şey ve İslâm'ın, müslümanlığın özü bu... Onun için, Kur'an-ı Kerim'de Allah bize orucu emretmiş, Peygamber Efendimiz bildirmiş. Bir ay egzersiz yapıyoruz. Önümüzde yemek olduğu halde, su olduğu halde, her türlü meşrû, helâl nimetler, karşımızda durduğu halde bir müddet almıyoruz, istifade etmiyoruz, yemiyoruz, içmiyoruz, faydalanmıyoruz o nimetten... Tutuyoruz kendimizi canımız çektiği halde, ağzımız kuruduğu halde, tepemizde güneş pırıl pırıl başımızı kaynattığı halde, yanaklarımıza terler aktığı halde karşımızdaki suyu içemiyoruz. Karnımız gurul gurul guruldadığı halde, çok acıktığımız halde, kurtlar gibi acıktığımız halde yemek yemiyoruz. Neden?.. İrademizi kuvvetlendirmek için...

Allah, orucu niçin farz kıldığını beyan ediyor:

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

(البقرة: ۱۸۲)

(*Lealleküm tettekûn*) “Takvâ sahibi olabilesiniz diye.” (Bakara, 2/183) Yâni kendinizi korumasını, günahlardan tutmasını öğrenesiniz diye.

Bu bir egzersiz... Ama millet bunun egzersiz olduğunu bilemiyor ve on bir ayın sultanı Ramazan geldiği zaman yaptığı şeyi, öteki Ramazan dışındaki on bir ayda uygulamıyor. Hatta Ramazan'da bile uygulamıyor.

Ramazan'da aç susuz kalıyor ama, öteki işlerde iradesini kullanıp kendisini öbür zevklerden çekmiyor. Hem oruçlu, hem de öteki haramları gene yapıyor. Harama bakarsa, haramı söylerse orucu zedelenir, onun farkında olmuyor.

Demek ki, canımızın istediği halde bir şeyi yapmamayı öğreneceğiz, irademizi böyle kuvvetlendireceğiz. Kuvvetlendiremezsek böyle dervişlik olmaz, böyle müslümanlık olmaz! Bu gidişle cennet bulunmaz. Cenneti bulmak için, insanın iştihâ duyduğu şehvetlere, arzu ettiği şeylere karşı kendisini frenleyebilmesi, tutabilmesi lâzım! Bu tatlı dünyaya, haramlarına meyletmemesi, kendisini onlardan alıkoyabilmesi lâzım!

b. Dünyayı Terk Etmenin Hakîkatı

Sözlerine devam ediyoruz. 14. paragrafa geldik:

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ إِذَا حَدَّثْتُكَ نَفْسُكَ
بِتَرْكِ الدُّنْيَا عِنْدَ إِدْبَارِهَا فَهُوَ خُدْعَةٌ وَإِذَا حَدَّثْتُكَ
نَفْسُكَ بِتَرْكِهَا عِنْدَ إِقْبَالِهَا فَذَاكَ

TS. 102/14 (Ve bi-hâze'l-isnâdi, kâle ahmed)
Yine Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî, aynı râvîlerin bize rivâyet ettiğine göre şu sözü de söylemiş:
(İzâ haddesetke nefsüke bi-terki'd-dünyâ inde idbârihâ fehüve hud'ah, ve izâ haddesetke nefsüke bi-terkihâ inde ikbâlihâ fezâke.)

Burada çok ince bir mânâyı anlatıyor Ahmed ibn-i Ebi'l- Havârî:

“Senin nefsin sana, dünyayı terk et diye telkin ediyorsa, konuşuyorsa fıs fıs içinden, dünyayı terk et diyorsa...” Ama ne zaman? (İnde idbârihâ) “Dünya senden yüz çevirdiği zaman, sen idbardayken.” Yâni dünyalık elinde yok zaten hani bir şey yok ki ne yapacak yâni. Elinde yokken sen dünyayı terk et diyorsa; (fehüve hud’atün) aldatmacadır bu, nefsin aldatmacasıdır.

Tilki erişemediği üzüme koruk dermiş. Kıvranıyor, o tarafa bakıyor, bu tarafa bakıyor, çardağın üzerindeki üzüme erişemeyince, zaten koruktu deyip yürüyüp gidiyor. Yâni ekşi, olmamış filan diye gidiyor. Olmuş aslında ama erişemediği için koruk deyip gidiyor tilkiliğinden.

Nefsin de sana dünyadan vazgeç diye terk-i dünyayı telkin ediyor ama, aslında zaten elde etmeğe uğraşmış da elde edememiş, o zaman söylüyor. Onun kıymeti yok. O aldatmaca. Ne zaman gerçek?

(İzâ haddesetke nefsüke bi-terkihâ inde idbârihâ fezâke) Sana dünya teveccüh ettiği zaman mal geliyor, mülk geliyor, süslenmiş kadın geliyor, haram geliyor, rüşvet geliyor, tam böyle cebini doldurma zamanı... Vazgeçebiliyor musun o zaman dünyadan, dünyalıktan, haramdan? Tutabiliyor musun kendini? İşte o zaman gerçekten terk-i dünya etmiş olursun, o zaman Allah’ın sevdiği kul olursun.

Yoksa, elinde yokken tamam, istemiyorum demek tilkinin üzüme koruk demesi gibidir. Ama eline geçtiği zaman, hakikaten fırsat olduğu zaman yapmıyorsa, o zaman gerçek mü'min demektir, ihlâslı insan demektir. Hakikaten ahiret ehli demektir. Hakikaten hubb-u dünya içinden çıkmış insan demektir, hakikaten dünyayı terk edebilen insan demektir.

“—Efendim dayanamadım, yanıma gelince tutamadım kendimi...”

Tabii, tutamazsan olmaz işte... Tutabileceksin. Dünyalık sana teveccüh ettiği zaman, haramdan kendini alıkoyabiliyorsan, dünyayı o zaman terk edebiliyorsan, işte o zaman gerçek sûfîsin, kâmil insansın.

c. Gönüldeki Kasvetin Çaresi

15. paragraf:

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ إِذَا رَأَيْتَ مِنْ قَلْبِكَ
قَسْوَةً فَجَالِسِ الذَّاكِرِينَ وَاصْحَبِ الزَّاهِدِينَ
وَأَقِلْ مَطْعَمَكَ وَاجْتَنِبْ مُرَادَكَ وَرَوِّضْ نَفْسَكَ
عَلَى الْمَكَارِهِ

TS. 102/15 (Ve bi-hâze'l-isnâdi, kâle ahmedü: İzâ raeyte min kalbike kasveten, fecâlisi'z-zâkirîn, va'shabî'z-zâhidîne, ve aklil mat'ameke, ve'ctenib murâdek, ve ravvid nefseke ale'l-mekârih)

(İzâ raeyte min kalbike kasveten) “Gönlünde bir kasvet gördüğün zaman...” Kalbin kararmış, taşlaşmış, tatsızlaşmış ağzın, mânevî bakımdan lezzet alamaz olmuşsun, duyguların işlemez olmuş, gözün yaşarmaz olmuş... Böyle bir hale düştüğünü gördüğün zaman sen kendini... Ne yapacaksın o zaman?

Bazıları böyle oluyor. Yazı gönderiyorlar bana, mektupla soruyorlar:

“—Hocam, ben dervişim ama namazdan, niyazdan, zikirden hiç zevk almamağa başladım! Tadı tuzu kalmadı ağzımın, ibadetlerden lezzet alamıyorum.” diyor.

Yâni bu olan bir şey, çok rastlanan bir şey... Buna karşı diyor ki Ahmedü’bnü ebi’l-Havârî KS:

(Fecâlisi’z-zâkirîn) “Allah’ı zikreden kullarla otur, onların yanına git, onların meclisine devam et! (Va’shabî’z-zâhidîn) Dünyadan elini eteğini çekmiş, ahirete rağbet etmiş zâhidlerin arasına karış, onlarla ahbaplık eyle.”

Ama nerede bulacaksın? Bu devirde nerede zâhid bulacaksın da, zâkir bulacaksın da, arasına katılacaksın da kendi hastalığın geçecek?

(Ve aklil mat’ameke) “Yemeni azalt, (ve’ctenib murâdek) gönlünün muradını verme ona! O muradlarını işlemekten ictinâb eyle! (Ve ravvid nefseke ale’l-mekârih) Nefsini onun hoşuna gitmeyen şeylere terk et! O zaman yavaş yavaş lezzet gelmeğe başlar.”

Yemeđi çok yiyor. Mâşâallah önüne gelen tabağı sıyrıyor, daha var mı diye etrafına bakıyor. Bir ekmeği bitiriyor, birkaç dilim daha istiyor. Günde üç öğün yemek yiyor.

Zaten demişler ki:

“—Günde üç öğün yemek yemek bir bid’attır.”

Bir sabah yerlermiş, bir akşam yerlermiş. Bu ne oluyor böyle? Sabah kahvaltısı, öğlen yemeği, ikindi bilmem nesi... Saat on çayı, saat beş çayı... Akşam yatarken bir şeyler atıştırmak, misafirlikte bilmem ne... Eskiden bir hurmayı alırmış ağzına, işte tamam.

Yemeđi çok yiyince ne oluyor? Nefs kuvvetleniyor, bedeni kuvvetleniyor, nefsâniyeti, hayvâniyet tarafı kuvvetleniyor, o zaman sürüklüyor onu, tutamıyor kendi.

Yemeđi azaltacak, muradlarını, nefsin istediği, irade ettiği arzu ettiği şeyleri kesecek, vermeyecek ve nefsinin onun hoşlanmadığı şeylere sevk edecek, sürecek.

“—Sen gece namazını mı sevmiyorsun, kalk bakalım namaza! Sen camide cemaatle namaz kılmaktan mı kaçınıyorsun, evde kılıvereyim diyorsun, yürü bakalım cemaate...”

Yâni neyi istemiyorsa ibadet ve taatten, onu yapmağa zorlayacak. O zaman zâhidlerle sohbet edecek, yâni âbid, zâhid kullarla ve zikredenlerin yanına gelecek. O zaman bu hastalık geçer demiş oluyor.

d. Dünya Bir Çöplüktür

16. paragraf:

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ الدُّنْيَا مَزْبَلَةٌ وَمَجْمَعُ
الْكِلَابِ وَأَقْلُّ مِنَ الْكِلَابِ مَنْ عَكَفَ عَلَيْهَا فَإِنَّ
الْكَلْبَ يَأْخُذُ مِنْهَا حَاجَتَهُ وَيَنْصَرِفُ
وَالْمُحِبُّ لَهَا لَا يُزَايِلُهَا بِحَالٍ

TS. 102/16 (Ve bi-hâze'l-isnâdü kâle ahmedü: Ed-dünyâ mezbeletün ve mecmâu'l-kilâb, ve ekallü mine'l-kilâbi men akefe aleyhâ, feinne'l- kelbe ye'huzü minhâ hâcete-hû ve yensarifu, ve'l- muhibbü lehâ lâ yüzâyiluhâ bi-hâl)

Ahmed ibn-i ebi'l-Havârî diyor ki: (Ed-dünyâ mezbeletün) “Dünya çöplüktür. Herkesin getirip evinin artığını, pisliğini döktüğü çöplüktür dünya. Çöplüktür, artıktır, pisliktir. Neden? Daha öncekilerin, nice insanların elinden geriye kaldı burası. “Dünya bir mezbeledir, çöplüktür. (Ve mecmâu'l-kilâb) Köpeklerin toplanma yeridir.” Biliyorsunuz çöplükte artıklara, kemiklere köpekler gelirler, kediler gelirler, karıştırırlar, orada onlar karınlarını doyururlar. “Dünya mezbeledir ve köpeklerin üşüştüğü, toplandığı yerdir.

(Ve ekallü mine'l-kilâbi men akefe aleyhâ) “Kim dünyaya ibadet ederse, kim dünyaya dalarsa, dünyayı kendisine gaye edinirse köpekten de aşağıdır. (Ekallü mine'l-kilâb) Köpeklerden de

aşağıdadır, (men akefe aleyhâ) dünyaya tapan, dünyaya dalan, dünyalığı hedef alan kimse.,.

(Feinne'l-kelbe ye'huzü minhâ hâcete hû ve yensarif) "Çünkü köpek gelir, karnını doyurunca gider. (Ve'l-muhibbü lehâ lâ yüzâyiluhâ bi-hâl) Ama dünyalığı seven kimse, ondan hiç bir şekilde elini eteğini çekip ayrılmıyor. Köpekten de aşağı... Köpek, hiç olmazsa karnı doyunca gidiyor. Fakat dünyayı kendisine hedef almış kimse ondan da aşağı... Çünkü haydi doydun, artık gitsene!.. Haydi kazandın, ibadetine gelsene!..

Kazandıkça ibadetinden uzaklaşıyor. Cumaya gelmez oluyor, beş vakit namazı ihmale başlıyor, oruç tutmaz oluyor, hayır işlemez oluyor. Fakir daha çok hayır işliyor. Nisbet olarak zenginin kazancına göre hayrı ne kadar, fakirin kazancına göre hayrı ne kadar? Fakir daha çok hayır işliyor, zengin işlemiyor.

Ankara'da birisini duydum. Bir gecekonduda oturuyor, bilmem kaç tane çocuğu var, yanına da bilmem kaç tane akrabasını, şusunu busunu almış, hepsini birden idare ediyor, bir maaşla... Gecekondusu da kira... Hayırseverliğine bakın adamın, mübareğin. Kendi çoluk çocuğuna bakıyor, işte filanca yetim, filanca dul, akrabasından onları da toplamış başına, dokuz kişi bir maaşla, kiralık gecekonduda kalıyor.

Ama zengin kâşânede oturuyor, bir hayır yapmıyor, bir talebeye bakmıyor. Bir gelip de dolaşsın bakalım şu gecekondu semtlerinde, fakirlerin halini bir görsün tenekelerin altında,

şu kış gününde... Bir Bosna'yı, Hersek'i düşünsün. Azerbaycan'da nehirden geçeceğim diye boğulan on binlerce insanı düşünsün.

Demek ki, köpek bile mezbeleden bir şey yedi mi ayrılıp gidiyor ama dünya ehli, dünyaya tapan insanlar onlardan daha fena... Çünkü dalmışlar, bir türlü çıkmıyorlar. Haydi doydun artık, bırakıp da ibadete gelsene! Gelemiyor.

e. Hayırları Gizlemek

17. sözü:

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُعْرِفَ
بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ يَذْكُرْ بِهِ فَقَدْ أَشْرَكَ فِي عِبَادَتِهِ
لِأَنَّ مَنْ عَبَدَ عَلَى الْمَحَبَّةِ لَا يُحِبُّ أَنْ يَرَى
خِدْمَتَهُ سِوَى مُحَبُّوبِهِ

TS. 102/17 (Ve bi-hâze'l-isnâdü, kàle ahmedü: Men ehabbe en yu'rafe bi-şey'in mine'l-hayri, ev yüzkere bihî, fekad eşreke fî ibâdetihî; li-enne men abede ale'l-mahabbeti, lâ yuhibbû en yerâ hidmetehû sivâ mahbûbihî.)

Burada da ne güzel ince ibadet etmişler, ne halis duygularla ibadet etmişler bu büyüklerimiz, görün! Diyor ki:

(Men ehabbe en yu'rafe bi-şey'in mine'l-hayri)
“Yapmış olduğu bir hayırdan dolayı tanınmış olmayı kim severse, isterse, (ev yüzkere bihî) veyahut da bu yaptığı hayırdan dolayı nâmının

zikredilmesini, anılmasını kim isterse...” İşte bir çeşme yaptırmış, bir minare yaptırmış, şadırvan yaptırmış, Kur’an kursu yaptırmış, adını koymuş veya senede şu kadar hayır veriyor... İstiyor ki, herkes ne kadar hayır verdiğini bilsin ve anılsın, nâmi yürüsün. “Kim böyle yaptığı bir hayırdan dolayı bilinmek, meşhur olmak isterse ve bununla anılmak isterse, (fekad eşreke fî ibâdetihî) Allah’a ibadetinde şirk koşmuş olur.”

Neden? (Li-enne men abede ale’l-mahabbah) “Çünkü aşk ile, muhabbet ile Allah’a ibadet eden kimse, (lâ yuhubbü en yerâ hidmetehû sivâ mahbûbihî) mahbubundan başkasının, hizmetini görmesini istemez ki. Sadece mahbûbu görsün, bilsin yeter diye düşünür. Aşk ile, muhabbet ile Allah’a ibadet eden kimse, Allah’tan başkasının yaptığı hayrı görmesini, beğenmesini istemez, saklar. Mademki başkasının görmesini istiyor, demek ki Allah’a şerik koşuyor. Hem Allah bilsin, sevabı versin, hem de kullar bilsin, alkışlasın veya bilmem nâmi yürüsün veya oy alsın veya bilmem ne bilmem ne... Olmaz! (Fekad eşreke fî ibâdetihî) “İbadetinde şirk koşmuş olur.” diyor.

Demek ki, bir hayrı yaptığımız zaman, birisinin bilmesini istemeyeceğiz ve söylemeyeceğiz. Yaptığımız ibadet ve taatler eğer farz ibadetler değilse, gizli yapmağa veya onu gizlemeğe gayret edeceğiz. Farz ibadetler aşikâre yapılır, çünkü başkaları da görsün, örnek olsun, başkası da hatırlasın diye. Meselâ otobüste gidiyor, kırk kişi, kırk dört kişi.

Bir tanesi geliyor, diyor ki şoföre:

“—Kardeşim, namazın vakti geçiyor, şu köşede duruver, beş dakikada şurada abdest alıp namaz kılalım. Gececek namaz vakti öbür konak yerine varıncaya kadar.”

Şoför de insaflı, mü'min.

“—Pekiye hacı amca, baş üstüne diyor, hemen o istasyona giriyor. Adam seccadesini yayıp namaz kılacak, ama bakıyor arkasına koca bir cemaat... Hoppala, bir sürü insan gelmiş arkasına.

“—Hayrola ne oldu?”

“—Allah râzı olsun. İyi ki arabayı durdurdun, sen durdurmasaydın namazımız kaçacaktı. İşte biz de geldik namaz kılmağa...” diyorlar.

“—E neredeydi aklınız? Ben söylemeseydim namazınız kaçacaktı.”

Yâni bak, farzı o yapmak isteyince ötekilerin de aklına geldi, onlar da yaptılar.

Veyahut bir yerde, bir toplantıda bir şey oluyor, birisi el kaldırıyor; “Efendim işte bizim şu ibadeti yapmamız lâzım!” filan diyor. Ötekiler de, “Evet, evet!” filan diyorlar. Herkesin o ibadeti yapması sağlanmış oluyor.

Demek ki, farzda aşikârelik olabilir. Çünkü farz Allah'ın emridir, yapılacak, zaten mecburiyettir ve yapılması aşikâre olur. Ama öteki ibadetler gizli olur. Gizli olmazsa, başkası görsün, beğensin, alkışlasın diye yapılırsa, şirk olur. Ne kadar güzel!

Onun için, belli etmemişler kendilerini. Basit elbise giymişler, sade bir vatandaş gibi görünmüşler, evliyâullahın en yükseği oldukları halde... Hiç kendisini böyle lanse edecek, prezente edecek şekilde davranmamışlar, böbürlenmemişler, kibirlenmemişler. İbadetlerini gizli yapmışlar, gitmişler. Yâni Allah mükâfâtı versin diye.

İsmi yazmamış... Kitap yazmış adam, çok güzel, okuyorsunuz, Allah Allah, bu güzel kitabı hangi âlim yazdı? İsmi yok. Neden? Allah bilsin. “Falanca kimse bana bu kitabı yazmayı rica etti, ‘Hocam ne olur yaz.’ dedi, ben de yazdım. Duanızı beklerim.” diyor. İsmi ne mübarek? İsmi yazmıyor. Neden?.. Allah bilsin diye. Yâni şöhreti istemediği için.

Ve sonuncu paragrafa geliyoruz bu akşam. Böylece Ahmed ibn- i ebi’l-Havârî’nin de tercüme-i hal kısmı bitmiş oluyor. Onun arkasından da, önümüzdeki haftalarda nasib olursa okuyacağımız mübarek zât, Ahmedü’bnü Hadraveyh...

f. Kur'an-ı Kerim'in Tesiri

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ أَحْمَدُ إِنِّي لَأَقْرَأُ الْقُرْآنَ
فَأَنْظُرُ فِي آيَةٍ فَيَحَارُّ عَقْلِي فِيهَا وَأَعْجَبُ مِنْ
حِفَاطِ الْقُرْآنِ كَيْفَ يَهْنِيهِمُ النَّوْمُ وَ يَسْعُهُمْ أَنْ
يَشْتَغِلُوا بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا وَهُمْ يَتْلُونَ كَلَامَ
الرَّحْمَنِ أَمَّا لَوْ فَهِمُوا مَا يَتْلُونَ وَعَرَفُوا حَقَّهُ
وَتَلَذُّوا بِهِ وَاسْتَحَلَّوْا الْمُنَاجَاةَ بِهِ لَذَهَبَ عَنْهُمْ
النَّوْمُ فَرَحًا بِمَا رُزِقُوا وَوُفِقُوا

TS. 102/18 (Ve bi-hâze'l-isnâdi, kâle ahmedü)
Ahmed ibn-i ebi'l-Havârî yine aynı zâtların
rivâyet ettiğine göre demiş ki, buyurmuş ki:

(İnnî le-akrau'l-kur'ân, feenzuru fî âyetin,
feyehâru aklî fîhâ. Ve a'cebü min huffâzi'l-
kur'ân! Keyfe yehnîhimî'n-nevmü, ve yesauhüm
en yeştagilû bi-şey'in mine'd-dünyâ, ve hüm
yetlûne kelâme'r-rahmân? Emmâ lev fehimû
mâ yetlûne, ve arafû hakkahû ve telezzezû
bihî, ve'stahlevi'l-münâcâte bihî, le-zehebe
anhümü'n- nevmü, ferahan bimâ ruzikû ve
vufikû.)

Son paragraf, bitiyor dersimiz. Diyor ki, Ahmed
ibn-i Ebi'l- Havârî:

(İnnî le-akrau'l-kur'ân) “Muhakkak ki ben Kur'an-ı Kerim'i okuyorum bazen, (feenzuru fî âyetin) ve bir ayete bakıyorum, (feyehâru aklî fîhâ) aklım fikrim o ayetin mânâları içinde hayretlere gark oluyor; hayranlıklara gark oluyorum, mest oluyorum.” diyor.

Yâni, “Bir ayeti okuyorum, üzerinde düşündüğüm zaman mest oluyorum. (Ve a'cebû min huffâzi'l-kur'ân) Öteki Kur'an hafızlarına şaşıyorum doğrusu... (Keyfe yehnîhimi'n-nevm) Nasıl uyku onlara tatlı geliyor? (Ve yesauhüm en yeştağîlû bi-şey'in mine'd-dünyâ) Dünyadan bir şeyle meşgul olmak nasıl sığıyor içlerine, nasıl uyku uyuyabiliyorlar? Nasıl dünyalık bir şeyle meşgul oluyorlar? (Ve hüm yetlûne kelâme'r-rahmân) Rahmân'ın kelâmını okudukları halde... Rahman'ın kelâmını okuyan insanlar oldukları halde, nasıl dünyalık bir şeyle meşgul olabiliyorlar da, uykulara yatıp da derin derin uyuyabiliyorlar? Halbuki ben Kur'an okuduğum zaman, bir ayete baktığım zaman, hayranlıktan mest oluyorum, aklım başımdan gidiyor.

(Emmâ lev fehimû mâ yetlûn) “Eğer onlar okudukları ayetleri anlasalardı, (ve arafû hakkahû) ve o ayetin hakîkî mânâsına intikal etselerdi, (ve telezzezû bihî) o ayetteki mânevî gıdaları alıp lezzetlenselerdi; (ve'stahlevi'l-münâcâte bihî) ve onlarla münâcaatın, Allah'a niyaz etmenin, yakarmanın, Allah'ın ibadetine dalmanın tadını almış olsalardı; (le-zehebe anhümü'n-nevm) uykuları giderdi, uyku uyuyamazlardı.

(Ferahan bimâ ruzikù ve vufikù) Allah'ın kendilerine nimet olarak verdiği bu durumdan dolayı ve muvaffak oldukları bu güzel haletten dolayı uykuları giderdi. Yâni, uyku uyuyor olmaz, ibadet ederlerdi. Bir de sevinçlerinden gözlerine uyku girmezdi.” diye bir mânâ söylemiş oluyor.

Şimdi, aziz ve muhterem kardeşlerim! Ahmed ibn-i Ebi'l- Havârî Hazretleri bize Kur'an-ı Kerim'i hakkıyla okumamızı, mânâsını derin derin düşünmemizi, ondan zevk almamızı böylece işaret etmiş oluyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri o işaretleri uygulamak, o büyüklerin hâleti ile hâletlenip, o güzel haller ile hallenip o güzel tarzda Allah'a güzel kulluklar yapmayı cümlemize nasib ve müyesser eylesin...

Fâtiha-i şerife mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12. 11. 1993 - Eyüp / İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü